

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Закон України «Про вищу освіту» // Орієнтир (додаток до «Урядового кур'єра»). – 2014. – № 21 (13 серп.). – С. 7–18. / Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu» (*Law of Ukraine "On Higher Education"*), Oriyentyr (dodatok do «Uriadovoho kuryera»), 2014, Issue 21, pp. 7–18. [in Ukrainian].

2. Кулюткин Ю. Н. Ценностные ориентиры и когнитивные структуры в деятельности учителя / Ю. Н. Кулюткин, В. П. Бездухов. – Самара, 2002. – 400 с. / Kuliutkin Yu. N. Tsennostnyie oriyentiry i kognitivnyie struktury v deyatel'nosti uchitel'ia *Value Orientation Points and Cognitive Structures in the Activity of a Teacher*, Samara, 2002. 400 p. [in Russian].

3. Левовицький Т. Професійна підготовка і праця вчителів: наукове видання / Тадеуш Левовицький ; перекл. з польськ. А. Івашко. – Київ – Маріуполь : Видавництво «Рената», 2011. – 119 с. / Levovytskyi T. Profesiina pidhotovka i pratsia vchyteliv: naukove vydannia (*Professional Preparation and Work of Teachers: Scientific Publication*), Kyiv – Mariupol, «Renata», 2011, 119 p. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «16» січня 2017 р.

Стаття прийнята до друку: «22» лютого 2017 р.

Рецензенти:

Зданевич Л. – доктор педагогічних наук, професор

Романишина Л. – доктор педагогічних наук, професор

Шквир Оксана – доцент кафедри педагогіки Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, кандидат педагогічних наук, доцент, e-mail: shkvyr@ukr.net

Shkvyr Oksana – assistant professor of the department of pedagogy of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, candidate of pedagogical sciences, associate professor, e-mail: shkvyr@ukr.net

Цитуйте цю статтю як:

Шквир О. Модель ступеневої підготовки майбутніх учителів початкових класів до проведення педагогічних досліджень / Оксана Шквир // Педагогічний дискурс. – 2017. – Вип. 22. – С. 187–192.

Cite this article as:

Shkvyr O. Model of Level Preparation of Primary School Teachers to Conducting Pedagogical Researches, *Pedagogical Discourse*, 2017, Issue 22, pp. 187–192.

УДК 371.134/373.3.018.5(045)

ІННА ШОРОБУРА,

доктор педагогічних наук, професор

(Україна, Хмельницький, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія)

INNA SHOROBURA

doctor of pedagogical sciences, professor

(Ukraine, Khmelnytskyi, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy)

orcid.org/0000-0003-3728-7968

**Підготовка фахівців початкової освіти для Нової школи
у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії**

**Preparation of Specialists of Primary Education for New School
in Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy**

У статті розкрито основні напрями підготовки фахівців початкової освіти для нової української школи у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії. Висвітлено ключові та предметні компетентності, які викладені у «Концептуальних засадах реформування середньої освіти «Нова українська школа», до реалізації яких необхідно готувати майбутніх учителів. Акцентовано на оновленні підготовки фахівців нової формації на основі компетентнісного підходу, який орієнтує на активне та самостійне оволодіння студентами теоретичними та практичними знаннями. Підкреслено на необхідності підсилення педагогічної спрямованості навчання, засвоєння інноваційних технологій, створення сучасного освітнього середовища. Звернено увагу на проведення науково-практичних конференцій, семінарів, волонтерських проєктів, проведення практики, виконання дипломних та курсових робіт з проблеми розбудови Нової школи.

Ключові слова: *Нова українська школа, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, фахівці початкової освіти, реалізація завдань Нової школи.*

The article reveals the main directions of primary education specialists training for the new Ukrainian school in Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy. The key and subject competences, outlined in «Conceptual Foundations of Reforming Secondary Education «New Ukrainian school», to the implementation of which the future teachers should be prepared, have been cleared out. To the key competencies belong the ability to learn, to communicate in official, native and foreign languages, mathematical and basic competences in the field of natural science and technology, information-communicational, social, civic, general-cultural, business and health preserving competences. To the subject (branch) competences belong communicative, literary, artistic, aesthetic, interdisciplinary, natural-scientific and mathematical, project-technological, information-communicative, social, historical and health preserving competences. In the conceptual bases 10 key competencies of the New Ukrainian school have been revealed.

It is focused on upgrading of specialists of new formation preparation based on competence approach that focuses on active and independent mastering by the students theoretical and practical knowledge. It is emphasized on the need for strengthening the pedagogical orientation of education, mastering innovative technologies, creation of modern educational environment. The attention is drawn to the holding of scientific and practical conferences, seminars, volunteer projects, conducting practice, writing the diploma and course projects on the issue of development of the New school.

Key words: *New Ukrainian school, Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, specialists of primary education, realization of the goals of the New school.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Освіта визнана однією з найголовніших складових загальнолюдських цінностей. Вектор сучасної політики і стратегії держави спрямований на подальший розвиток національної системи освіти, адаптацію її умов до соціально-орієнтованої економіки, трансформацію та інтеграцію в європейське і світове співтовариство [2].

Сьогодні широко обговорюються «Концептуальні засади реформування середньої освіти», які пояснюють ідеологію змін в освіті, що закладаються в проєкті нового базового закону «Про освіту». Як відомо, в процесі громадського обговорення у формулу Нової української школи додано елемент «нове освітнє середовище», а також прописано в Концепції важливість психологічної підготовки вчителя. Міністр освіти і науки України Лілія Гриневич наголосила, що не може бути Нової української школи без нового освітнього середовища, яке б враховувало зміни у змісті освіти, у методиках викладання та доступі до навчання, які ми запроваджуємо. Нове освітнє середовище – це сучасний простір, сукупність умов, засобів і технологій для комфортного навчання учнів, вчителів і самих батьків. Такий освітній простір буде створено не лише у стінах навчального закладу, а й усюди, де перебуває учень [3]. Сьогодні в школах особливо звертається увага на педагогіку партнерства. Людей цікавить, як на практиці забезпечити плідну співпрацю вчителів, батьків та дітей на засадах взаємної довіри й поваги; як досягти балансу прав, обов'язків і відповідальності у трикутнику дитина-педагог-батьки. Важливою є проблема готовності до інновацій. Ідеться не тільки про технологічні інновації. Мова про зміни в змісті освіти і формах навчання; готовності до інновацій учителів, батьків, управлінців. Актуальними є підготовка агентів змін; розташування пілотних майданчиків інновацій. Увага приділяється новим стандартам та результатам навчання. Ми повинні думати, який результат потрібен державі, роботодавцям, батькам. Актуальними є питання автономії школи і вчителя; фінансування освіти.

Аналіз досліджень і публікацій... Проблеми розвитку нової української школи, освіти в системі цінностей сталого людського розвитку розкриті у дослідженнях В. І. Бондаря, В. О. Огнев'юка; питання людиноцентризму в стратегіях людського простору висвітлені у наукових працях В.Г.Кременя, В.Андрущенка. Велика увага у сучасних наукових доробках приділена новітнім технологіям навчання у національній школі (О.М. Пехота, Л.Пироженко, О.Пометун та ін.), формуванню професійної компетентності вчителя (С.М.Мартиненко, С.І.Якименко, Л.В.Коваль та ін.) [4].

Формулювання цілей статті... Мета статті – проаналізувати підготовку фахівців початкової освіти для Нової школи у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії.

Вклад основного матеріалу... Для Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії важливим є те, що нова школа потребує нового вчителя, який може стати агентом змін. Сьогодні ми повинні організувати якісну підготовку нового учителя для нової української школи. У ХГПА проблема підготовки учителя для нової української школи постійно в зоні підвищеної уваги. Концепція нової української школи і шляхи її реалізації розглядалися на розширених засіданнях Вченої ради академії і факультетів, у звіті ректора і методичних служб про роботу, на засіданнях методичних рад, засіданнях кафедр.

Зрозуміло, що нового учителя для нової школи може підготувати лише висококваліфікований викладач. Саме цей процес, з нашої точки зору, необхідно використати для суттєвого

переосмислення змісту підготовки фахівця освітньої галузі, згідно з тезою концепції: «учителі вивчатимуть особистісно орієнтований та компетентнісний підхід, управління освітнім процесом, психологію групової динаміки тощо» [5].

З метою ознайомлення професорсько-викладацького складу з інноваціями у сфері шкільної освіти в контексті Нової української школи проводяться інформаційно-методичні семінари з залученням учителів-практиків та науковців. Сьогодні приділяємо увагу формуванню ключовим і предметним компетентностям, необхідним для успішної самореалізації особистості в суспільстві. Про це змістовно викладено у «Концептуальних засадах реформування середньої освіти «Нова українська школа». Процеси розвитку, виховання і соціалізації в новій школі покликані зробити випускника конкурентноздатним у XXI столітті. Компетентнісний підхід сприяє формуванню ключових і предметних компетентностей. До ключових компетентностей належить вміння вчитися, спілкуватися державною, рідною та іноземними мовами, математична і базові компетентності в галузі природознавства і техніки, інформаційно-комунікаційна, соціальна, громадянська, загальнокультурна, підприємницька і здоров'язбережувальна компетентності. До предметних (галузевих) – комунікативна, літературна, мистецька, міжпредметна естетична, природничо-наукова і математична, проектно-технологічна та інформаційно-комунікаційна, суспільствознавча, історична і здоров'язбережувальна компетентності. В концептуальних засадах розкрито 10 ключових компетентностей Нової української школи [3].

В Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії відбувся науково-методичний семінар на тему «Розвантаження та оновлення програм початкової школи» з метою ознайомлення та обговорення проблеми розвантаження програм для 1-4 класів, які застосовуються в початковій школі з 1 вересня 2016-2017 навчального року. Проведено науково-методичний семінар «Компетентнісний підхід: основні поняття та місце в освітньому процесі» з метою ознайомлення та обговорення проблеми вдосконалення системи освіти шляхом впровадження компетентнісного підходу. Подано презентацію спеціальностей Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії у світлі вимог нової української школи.

В процесі опрацювання матеріалів викладачі дійшли висновку, що Нова школа – це школа партнерства не тільки учнів, учителів, батьків, а й усього соціуму. Такій школі потрібен умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно. Він орієнтований на потреби учня в освітньому процесі. Навчальний процес – це наскрізний процес виховання, який формує цінності. Нова структура школи має створити умови добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя. Децентралізація та ефективне управління Новою школою надасть школі реальну автономію. Крім того Нова школа – це справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти; це сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків як в стінах навчального закладу, так і поза ними.

В останнє десятиліття в багатьох європейських країнах спостерігається оновлення вузівської освіти щодо формування і в студентів ключових компетенцій. Сьогодні суспільство потребує фахівця нової формації: активного, творчого, який готовий до пошуку наукової інформації та використання наукових знань на практиці, який зможе реалізувати Концепцію Нової школи. Одним з перспективних напрямків оновлення освіти, підготовки фахівця, який відповідає сучасним вимогам, є компетентнісний підхід. Введення компетентнісного підходу в організацію навчання студентів у вищому навчальному закладі сприяє модернізації традиційного підходу, пріоритетом якого є формування знань, умінь та навичок. Компетентнісний підхід акцентує увагу на результатах підготовки студентів до педагогічної діяльності [1].

Компетентнісний підхід передбачає вміння вирішення проблем, які виникають в таких ситуаціях: в пізнанні та поясненні сучасних явищ; при засвоєнні сучасних технологій; в практичній діяльності при виконанні соціальних ролей громадянина; при виборі професії та оцінці своєї готовності до навчання. Компетентнісний підхід підсилює педагогічну спрямованість навчання, підкреслює необхідність отримання досвіду, вміння на практиці реалізувати знання. Важливо підкреслити, що формування у студентів компетенцій повинно бути орієнтовано на змістову складову. Навчання стає для студентів особистісно значимим. Навчальний процес у вищому навчальному закладі повинен організовуватись так, щоб педагогічна підготовка не була теоретизованою, а навпаки навчити випускника специфічним засобам роботи з дітьми. Особливістю компетентнісного підходу є орієнтація на навчання, активне та самостійне оволодіння студентами теоретичних і практичних знань. Збільшення самостійності студентів веде за собою більшу відповідальність за результати пізнавальної діяльності. Створюються умови для більш комфортної для студента побудови навчального процесу в закладі. Все це потребує змін в методичному управлінні діяльністю студента. Не менш важливим на сьогодні є вибір форм і методів навчання студента. Навчання має діяльний характер, тобто значущою стає практична сторона діяльності

студентів. На сьогодні важливою характеристикою випускника педагогічного закладу є його мобільність, можливість самостійно отримувати знання. Також важливо використовувати проблемну лекцію, дискусію, евристичну лекцію, самостійну роботу студента, ділові ігри, вирішення педагогічних та комунікативних завдань [5].

Особливе значення ми надаємо самостійній роботі студентів. Для того, щоб вона була ефективною, необхідно оптимальне поєднання аудиторної і позааудиторної роботи, створення навчально-методичного забезпечення самостійної роботи, систематичний контроль за її результатами. Гарантом ефективності самостійної роботи є наявність мотивації студентів. Важливо створити навчальну мотивацію. Необхідно психологічно налаштувати студента, довести йому важливість роботи як в плані професійної підготовки так і в плані розширення світогляду, ерудиції. Найчастіше використовується рейтинговий метод контролю, який впливає на організацію та ефективність навчального процесу. Отримуючи самостійність в навчанні, студент потребує консультації, допомоги викладача і саме так вибудовуються суб'єкт-суб'єктні відносини між викладачем і студентом, які засновані на творчій діяльності. Отже, студент вже демонструє ступінь сформованості власної компетентності, тобто готовності до професійної педагогічної діяльності. Важливо, щоб студент зрозумів необхідність самоосвіти впродовж життя, адже саме він буде агентом змін в новій школі. Саме це допомагає вибудувати індивідуальну траєкторію самовдосконалення майбутнього педагога. Особливостями компетентнісно-орієнтованого навчального процесу є організація спільної діяльності з викладачем щодо створення власної навчальної траєкторії, спільна діяльність з розробки навчальних проєктів, проходження педагогічної практики, підвищення мотивації та стимулювання студента. Співпраця, інтеграція між вищим навчальним закладом і загальноосвітньою школою дозволить вищим навчальним закладам не лише випускати затребуваних фахівців, але й школа надасть їм робоче місце, знаючи, що вони мають необхідні компетенції, важливі для роботи в новій школі [3].

Компетентність завжди проявляється в діяльності. Професійна компетентність вчителя проявляється при вирішенні професійних завдань. Усвідомлення компетентності фахівця ХХІ століття, на думку багатьох вчених, має ґрунтуватись на розвитку інтегративних та аналітичних здібностей людини. Професійна компетентність – це сукупність ключових, базових та спеціальних компетентностей. Ключові – компетентності, які необхідні для професійної діяльності, мають особливу значущість та проявляються в здібностях вирішувати професійні завдання, при використанні інформації, комунікації, соціально-правових засад поведінки людини. Базові компетентності показують специфіку певної професійної діяльності (педагогічної). Спеціальні компетентності розглядають як реалізацію ключових і базових компетентностей в галузі професійної діяльності. Всі види компетентностей взаємопов'язані і одночасно розвиваються, що і формує педагогічний стиль діяльності. Аналізуючи стратегічні завдання оновлення нової школи виділяємо завдання, вирішення яких, характеризує базову компетентність сучасного вчителя: бачити дитину в навчальному процесі; вибудовувати навчальний процес, який побудований на досягненні цілей; встановлювати взаємодію з іншими суб'єктами навчального процесу; створювати та використовувати в педагогічних цілях навчальне середовище (простір школи); проєктувати і здійснювати професійну самоосвіту.

Досвід вирішення вищезазначених груп професійно-педагогічних завдань дозволить вчителю забезпечити реалізацію таких стратегічних завдань нової школи: побудова розвиваючого навчання; навчання учнів до вирішення соціальних і особистісно-значимих проблем і завдань; підтримка саморозвитку особистості, яка базується на усвідомленні самоцінності кожної особистості, її унікальності.

Для втілення концепції Нової школи учитель повинен по новому розуміти свою професійну діяльність. Сьогодні вчитель працює не з учнем, а з предметом і в якості завдання передбачає навчити лише предмету замість співпраці, підтримки процесу розвитку особистості учня, його індивідуальності [5].

Ключовим завданням навчального закладу впродовж його 95-літньої історії була підготовка вчителя-професіонала. Ми готуємо вчителя початкової школи з 1921 року. Підготовка фахівців відбувається за такими освітніми рівнями: «молодший спеціаліст», «бакалавр», «магістр». На факультеті працює злагоджений колектив фахівців.

Колектив факультету початкової освіти та філології здійснює обґрунтування, розробку та впровадження змісту педагогічних умов професійної освіти, гуманізації навчально-виховного процесу Нової національної школи сучасними інноваційними особистісно орієнтованими технологіями. В контексті затвердження концепції «Нова школа: простір освітніх можливостей» ведеться робота на факультеті щодо вироблення нових підходів методики навчання, добору дидактичних засобів, покращення мотивації та до особистісного професійного зростання

Одним із найважливіших засобів підготовки студентів до професії педагога є практика, яка органічно поєднує теоретичне навчання з самостійною роботою в сучасному загальноосвітньому навчальному закладі, де забезпечується їх професійна активність. І саме в процесі педагогічної практики (15 видів) формується конкурентноздатний, високоінтелектуальний, інноваційний фахівець. Метою педагогічної практики є оволодіння студентами сучасними методами, формами навчально-виховної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах, формування в них професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання інтересу до професії, любові до дітей, потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати в практичній діяльності, вивчення та використання передового та новаторського педагогічного досвіду, потреб у педагогічній освіті.

Колектив факультету постійно працює над наскрізним застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі. З цією метою, активно та системно відбувається запровадження інформаційно-комунікаційних технологій в навчальний процес та охоплює всі види діяльності. Для розширення практичних умінь та навичок кафедрами факультету проводяться олімпіади студентів, конференції, круглі столи, семінари, стажування. Це розширює можливості майбутніх педагогів, оптимізує освітні процеси, сприяє успішному формуванню технологічної компетенції. Викладачі та студенти факультету – учасники науково-практичних конференцій, міжнародних, всеукраїнських, волонтерських проєктів, конкурсів наукових робіт, олімпіад (Польща, Чехія, Німеччина, Великобританія, Франція). З метою розробки нових підходів до особистісно-орієнтованої моделі освіти, реалізації принципів науковості, компетентності, дитиноцентризму, відповідно до навчальної програми студенти виконують курсові та дипломні роботи з проблеми розбудови Нової школи.

Висновки... У сучасному світі, який увійшов у третє тисячоліття, розвиток освіти України визначається в загальному контексті Європейської інтеграції з орієнтацією на фундаментальні цінності західної культури: парламентаризм, права людини, права національних меншин, свободу пересування, свободу отримання освіти будь якого рівня та інше, що є невід'ємним атрибутом громадянського демократичного суспільства.

Необхідність реформування системи освіти України, її удосконалення і підвищення рівня якості є найважливішою соціокультурною проблемою, яка значною мірою обумовлюється процесами глобалізації та проблемами формування позитивних умов для індивідуального розвитку людини, її соціалізації та самореалізації у цьому світі. Зазначені процеси диктують необхідність підготовки фахівців для нової української школи, на основі компетентнісного підходу, визначення, гармонізації та затвердження нормативно-правового забезпечення в галузі освіти з урахуванням вимог міжнародної та європейської освітньої системи.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямі... Перспективи подальших розвідок у даному напрямі ми вбачаємо у необхідності розробки пілотного управлінського проєкту на рівні місцевих громад, який би дозволив підготувати науково-практичне підґрунтя для реалізації реформи.

Список використаних джерел і літератури/References:

1. Богданова А.М. Моделі розвитку сучасної української школи / А.М. Богданова. – К. : СПД. – 2007. – 240 с. / Bohdanova A.M. Modeli rozvytku suchasnoi ukrainskoi shkoly (*Models of Development of the Modern Ukrainian School*), Kyiv, SPD, 2007, 240 pp. [in Ukrainian].
2. Державна національна програма «Освіта: Україна XXI століття» // Освіта. – 1993. - № 44 – 46. – С. 1-13. / Derzhavna natsionalna prohrama «Osvita: Ukraina XXI stolittia» (*State National Program "Education: Ukraine of the XXI Century"*), Osvita, 1993, Issue 44–46, pp. 1–13. [in Ukrainian].
3. Концепція Нової української школи / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до сайту МОНУ: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html> / Kontseptsia Novoi ukrainskoi shkoly (*Conception of the New Ukrainian School*), [Electronic resource] – mode of access : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html> [in Ukrainian].
4. Підготовка вчителя нової української школи: проблеми та шляхи їх вирішення: матеріали міжвузівської (заочної) науково-практичної конференції (Хмельницький, 28 лютого 2017 року). – Хмельницький: ХГПА, 2017. – 333 с. / Pidhotovka vchytelia novoi ukrainskoi shkoly: problemy ta shliakhy yikh vyryshennia (*Preparation of the Teacher of the New Ukrainian School: Problems and the Ways of Their Solving*), Khmelnytskyi, KhHPA, 2017, 333 p. [in Ukrainian].
5. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи / за заг. ред. Грищенка М. – К. : МОН України, 2016. – С. 1–40. / Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly (*New Ukrainian School: Conceptual Bases of Secondary School Reforming*), za zah. red. Hryshchenka M., Kyiv, MON Ukrainy, 2016, pp. 1–40. [in Ukrainian].

Дата надходження статті: «25» січня 2017 р.

Стаття прийнята до друку: «21» лютого 2017 р.

Рецензенти:

Пехота О. – доктор педагогічних наук, професор

Руснак І. – доктор педагогічних наук, професор

Шоробура Інна – ректор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії, доктор педагогічних наук, професор, e-mail: shorobura@gmail.com

Shorobura Inna – rector of Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, doctor of pedagogical sciences, professor, e-mail: shorobura@gmail.com

Цитуйте цю статтю як:

Шоробура І. Підготовка фахівців початкової освіти для Нової школи у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії / Інна Шоробура // Педагогічний дискурс. – 2017. – Вип. 22. – С. 192–197.

Cite this article as:

Shorobura I. Preparation of Specialists of Primary Education for New School in Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy, *Pedagogical Discourse*, 2017, Issue 22, pp. 192–197.

УДК 808. 3-56 (07)

СТЕФАНІЯ ЯВОРСЬКА,

доктор педагогічних наук, професор

(Україна, Київ, Київський університет імені Бориса Грінченка)

STEFANIA YAVORSKA,

doctor of pedagogical sciences, professor

(Ukraine, Kyiv, Borys Grinchenko Kyiv University)

orcid.org/0000-0003-3136-3894

Методика опрацювання різних за лінгвістичною природою написань у контексті професійного становлення філологів
Methods of Work on Different by Linguistic Nature Writings in the Context of Professional Forming of Philologists

Статтю присвячено актуальній проблемі формування орфографічних умінь і навичок в учнів загальноосвітньої школи.

Спеціальні дослідження показують, що грамотність випускників шкіл невисока, у їхніх знаннях і вміннях є ще багато прогалин. Значна частина недостатньо засвоює теоретичний матеріал., крім того, не бачить орфограми, не вміє знаходити її. Основну причину слід вбачати насамперед у нерозумінні учнями лінгвістичної природи написань, в доборі неефективних методів і прийомів навчання. .

У статті висвітлено погляди психологів, педагогів і методистів на вироблення грамотного письма. Розглянуто різні підходи до формування орфографічних умінь і навичок, доведено їх неоднорідність. Оскільки правопис відображає фонетичну і морфологічну системи української мови, для його засвоєння важливо враховувати принципи орфографії.

Обґрунтовано шляхи опрацювання різних за лінгвістичною природою орфограм, умови взаємозв'язку принципів орфографії, ефективні методи і прийоми навчання. Визначено методику засвоєння фонетичних написань: вироблення високорозвиненого фонематичного слуху учнів; правильна, чітка вимова звука; розуміння значення слова (богатир – багатир); фонетичний розбір слів; удосконалення вмінь співвідносити певний звук із відповідною буквою, тобто зіставлення вимови й написання; вправи на добір слів із певними орфограмами. Морфологічні написання потребують застосування правила, активної розумової аналітико-синтетичної діяльності учнів і передбачають морфемний і словотвірний аналізи слова, проведення різних видів диктантів, переказів, творів тощо. Ефективними прийомами опрацювання орфограм, які пишуться за традицією, – запам'ятовування, різні види списування, робота зі спеціальними орфографічними таблицями, довідниками тощо. Орфограми, які пояснюються семантичним принципом, потребують аналізу відтінків значень, розуміння змісту слова в цілому.

Зроблено висновок, що засвоєння орфографії неможливо обмежити одним якимось способом. Вивчення різних за лінгвістичною природою орфограм потребує диференційованого підходу, застосування методів і прийомів, що враховують характер написань (фонетичних, морфологічних, диференціюючих та історичних). Розуміння вчителем правописної системи мови допоможе точно ставити конкретні завдання в опрацюванні окремих орфографічних тем, передбачати наявні труднощі, усвідомити причини різних помилок, яких припускаються учні, і знаходити способи запобігання їм і виправлення.

Ключові слова: українська орфографія, орфографічні вміння, методи і прийоми навчання, лінгвістична природа написань, принципи орфографії, правописна навичка, диференціація.